
Серія вебінарів
Педагогічна лабораторія
LAB #2.
НАДИХАЙ
«Від компетентності до натхнення:
як зробити урок живим»
Мотивація
Діяльнісний підхід
Інтерактивність
Емоційне залучення
Ідеї
Прийоми
Практика
Натхнення

Температура педагогічного натхнення
1. 36,6° – Стабільний робочий стан
Я тут, уважний(а), налаштований(а) сприймати інформацію.
2. 37,0° – Зацікавленість
Хочу зрозуміти більше, є внутрішнє запитання або очікування.
3. 37,5° – Натхнення
Є енергія, ідеї, бажання творити. У передчутті відкриттів!
4. 38,0° – Пошук рівноваги
Трохи напруга чи втому, але готовність працювати зберігається.
5. 38,5° – Перевтома / Перегрів
Темп життя чи роботи зараз вищий, ніж хотілюся б.
6. 39,0° – Криза ресурсів
Зараз непросто. Бракує сил або настрою.
Яку температуру ви відчуваєте сьогодні?

Чому урок має бути живим?
Від ЗНАННЄВОЇ парадигми
до ДІЯЛЬНІСНОЇ
Створювати навчальні ситуації, що ВКЛЮЧАЮТЬ і СТИМУЛЮЮТЬ мислення.
Принцип НУШ:
Усе, що вивчається, має мати ЖИТТЄВЕ ЗАСТОСУВАННЯ.
Мова і література — це навички життя:
Мислення
Комунікація
Самовираження
Культурна обізнаність
Якщо учні не відчувають цінності — урок втрачає смисл.
Живий урок поєднує знання з дією, досвідом і реальним життям.

Освіта для життя
Принцип НУШ:
Усе, що вивчається, має мати ЖИТТЄВЕ ЗАСТОСУВАННЯ.
Мова і література — це навички життя:
Мислення
Комунікація
Самовираження
Культурна обізнаність
Якщо учні не відчувають цінності — урок втрачає смисл.
Живий урок поєднує знання з дією, досвідом і реальним життям.

Мотивація: як запалити інтерес?
Не оголошуй тему — створи інтригу!
Звичний початок
Тема: «Прикметник».
Сьогодні ми вивчатимемо прикметник, його ознаки та роль у мовленні.
VS
Живий початок
«Хто вкрав кольори?»
Уявіть, що зі світу зникли всі слова, які описують предмети. Яким він стане? Як повернути кольори нашому мовленню?
Практика для вас!
Оберіть будь-яку навчальну тему.
Перетворіть її на інтригуюче запитання, загадку або життєву проблему.
Формула мотиваційного старту
Інтрига (запитання або проблема)
+
Життєва ситуація (зв'язок із досвідом)
+
Виклик (що потрібно з'ясувати?)
=
Інтерес і готовність діяти!

Діяльнісний підхід на уроці
Менше пояснюй — більше залучай!
Від пасивного слухача до активного дослідника
Звичний урок
Пояснення вчителя
Запис у зошиті
Відтворення готової інформації
Живий урок
Пошук і відкриття
Дослідження
Обговорення і вибір
Створення власного продукту
Діяльнісний підхід дозволяє учням:
досліджувати й відкривати
розв'язувати проблеми
співпрацювати й аргументувати
творити й презентувати
застосовувати знання в житті
Діяльність учня = Знання + Досвід + Компетентність

Компетентнісний підхід ≠ суха теорія
Компетентність = знання + уміння + цінності + досвід
Знання
Запам'ятати
Відтворити
Переказати
≠
Компетентність
Застосувати
Розв'язати
Створити
Зробити вибір
Складники компетентності:
Знання — розуміння й усвідомлення мовних і літературних явищ.
Уміння — користуватися знаннями в реальних ситуаціях (читати, писати, аналізувати, аргументувати).
Цінності — повага до рідного слова, культурної спадщини, людських чеснот.
Досвід — практичне застосування знань у навчанні, спілкуванні та житті.
Без діяльності компетентність не формується.
Не просто «дати тему», а створити ситуацію, де учень ПРАКТИЧНО застосовує знання.
Мета уроку — не лише дати знання, а сформувати вміння діяти, мислити, обирати і творити в реальних життєвих ситуаціях.

Проєктна діяльність як «мотор» мотивації
Формує Soft Skills:
Робота в команді
Відповідальність
Прийняття рішень
Наш проєкт
Внутрішня мотивація: діти відчувають себе АВТОРАМИ результату.
Мовно-літературні проєкти:
Буктрейлер до улюбленого твору
Подкаст «Говорить літературний герой»
Шкільна газета / блог мови й літератури
Лист героя в сучасний світ
Літературна мапа рідного краю
Соціальна кампанія «Слово, яке об'єднує»
Результат: не лише нові знання, а й досвід співпраці, ініціативності, креативності та впевненості у власних силах.

Інтегроване навчання
Цілісність світу
Учні бачать ЗВ'ЯЗКИ між предметами.
Мова + література + мистецтво + наука
Урок оживає, коли в ньому є МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ.
Учень бачить, що мова потрібна УСЮДИ.
Приклади інтегрованих завдань для уроків мови і літератури:
Література + мистецтво
Створіть афішу до твору (дизайн, слоган, ключові ідеї).
Мова + наука
Дослідіть, як мова відображає наукові відкриття (нові слова, терміни, метафори).
Література + історія
Історичний контекст твору: як події епохи вплинули на вибір героїв?
Мова + життя
Створіть соціальну кампанію «Сила доброго слова» (слоган, постер, відео).
Інтеграція допомагає учням бачити велике в малому, пов'язувати знання, розуміти світ і знаходити в ньому своє місце.

Мета проєктів на уроках мови і літератури
Проєкти допомагають розвивати:
Критичне мислення
(аналізувати, порівнювати, робити висновки).
Емоційність
(глибше відчувати текст, співпереживати, формувати цінності).
Уміння аргументовано висловлюватись
(обгрунтовувати свою думку, вести діалог, дискутувати).
Уміння працювати з інформацією
(шукати, добирати, аналізувати, перетворювати та презентувати).
Як це працює на практиці?
Буктрейлер до твору
Розвиває креативність, уміння стисло й переконливо передавати головну ідею.
Подкаст «Говорить герой»
Вчить аналізувати образ, висловлювати позицію, працювати з текстом.
ШКІЛЬНА ГАЗЕТА
Шкільна газета / блог
Формує інформаційну грамотність, командну роботу, відповідальність за результат.
Соціальна кампанія «Сила доброго слова»
Поєднує мовні знання, літературу і життєві цінності, вчить діяти для позитивних змін.
Проєктна діяльність перетворює знання з мови і літератури на реальний досвід, розвиває ключові компетентності та готує учнів до життя.

ПРОЄКТ «Екологія слова»
Мовна подорож, що збагачує словниковий запас
Проблема сьогодення:
у багатьох сучасних дітей невеликий словниковий запас.
Це проявляється у тому, що учні:
важко й неточно висловлюють думки;
рідко використовують образні засоби;
уникають розгорнутих висловлень;
замінюють точні слова загальними («класно», «нормально», «ок»).
Що можемо зробити?
Системно й цікаво збагачувати активний словниковий запас.
Вчити добирати точні, виразні, доречні слова.
Створити мовне середовище, де нові слова живуть у реальному спілкуванні.
Рішення:
запровадити на кожному уроці рубрику «Екологія слова» й реалізувати її у форматі місячного проєкту.
Як це працює?
Тривалість: 1 місяць.
Формат: щотижневі мінізавдання на кожному уроці мови і літератури.
Результат: колективний продукт (словник, медіапроєкт, виставка, онлайн-ресурс тощо).
Етапи місячного проєкту «Екологія слова»
1. Збираємо слова
Відкриваємо тижня: добираємо нові, цікаві, образні слова (з текстів, медіа, життя).
2. Досліджуємо
З'ясовуємо значення, походження, синоніми, антоніми, сполучуваність слів.
3. Застосовуємо
Створюємо власні висловлення: речення, мінітексти, діалоги, творчі завдання.
4. Підсумовуємо
Узагальнюємо вивчене та презентуємо спільний результат.
Приклади щотижневих рубрик
Слово тижня
Нове слово, його значення та вживання.
Слово в тексті
Знаходимо й аналізуємо слово в художньому творі.
Словесна майстерня
Створюємо власні тексти (опис, лист, пост, мініесе).
Слово в дії
Медіазавдання: плакат, відео, подкаст, буктрейлер.
Кінцевий продукт (на вибір)
Класний «Живий словник» (друкований або онлайн).
Відеоколекція «Слова, що надихають».
Міні-журнал «Екологія слова».
Презентація / виставка «Моє улюблене слово».
Очікувані результати
Розширення активного словникового запасу.
Точніше й виразніше мовлення.
Уміння доречно та образно вживати слова.
Інтерес до слова, читання і творчості.

РУБРИКА ПРОЄКТ

«Екологія слова»

Щоденна мовна практика, що збагачує наш словниковий запас

Вірний друг — слово

Вірний друг, вірний чоловік, вірний присязі воїн – тобто відданий, надійний; вірна смерть, вірна поразка – тобто неминуча.

вірний

правильний

Правильна відповідь, правильний діагноз, правильне написання, правильне рішення, правильний маршрут – тобто безпомилковий (-е), істинний (-е); правильні риси обличчя – тобто пропорційні, симетричні.

Звичний? Звичайний? Звичаєвий?

Звичаєвий — який стосується звичаїв, традицій (звичаєві порядки, звичаєве свято).

Звичайний — який нічим не виокремлюється, не містить чогось нового (звичайна хата, звичайний день).

Звичний — який увійшов у звичку (звична робота, звичний розпорядок).

Українське слово: два значення

виглядати

1. Визирати: І блідий місяць на ту пору з-за хмари де-де визирав (Т. Шевченко).

2. На когось чекати, чогось сподіватися: Бабуся з нетерпінням виглядала жаданих гостей на Святвечір.

Дієслова дії: добираємо точні слова

Обстоювати	Настоювати	Наполягати	Вважати	Рахувати
думку, позицію, ідею.	чай, лікувальний напій.	на своїй думці, своєму баченні.	присутнім своїми друзями.	гроші, збитки, дні, відсотки.

Як працюємо в межах місячного проєкту?

1. Щотижня вивчаємо 3–5 нових слів.
2. Досліджуємо їхнє значення, походження, уживання.
3. Створюємо власні приклади (речення, мінітексти, діалоги).
4. Збираємо «Словник класу»: найцікавіші слова місяця.

ПРОЄКТ «Екологія слова»

Вирощуємо багате, точне й виразне мовлення!

Старт проєкту

- Висаджуємо зернятка: кожен учень обирає «своє слово» (символ слова / думки / мрії).

Створення емоційного зв'язку:

- Очікування
- Відповідальність
- Диво

Як працюємо?

- Метод довготривалого спостереження й фіксації.
- Дослідницькі записи: дата, висота, умови.
- Емоції та враження (мовний опис).
- Результат: розвиток системності мислення та чіткості мовлення.

Результат проєкту

- Збагачення словникового запасу.
- Уміння точно й доречно вживати слова.
- Розвиток спостережливості, відповідальності та мовної творчості.

Інтеграція з математикою й природознавством

Мова + математика (вимірювання, таблиці, графіки) + природознавство (аналіз даних, термінологія)

Мета: навчити учнів читати, інтерпретувати, описувати, аналізувати й подавати інформацію в різних формах.

Від схеми, графіка, діаграми — до тексту

Текстовий опис:
За результатами опитування найбільше учнів захоплюються читанням (10 осіб). Спорт обрали 8 учнів, музику — 6, а малювання — 4. Отже, читання є найпопулярнішим заняттям у класі.

Перетворюємо в різні форми

Інформація в різних формах:

Текст · Таблиця · Діаграма · Графік · Схема

Інтерпретуємо й подаємо інформацію

Від тексту — до схеми, таблиці, діаграми, графіка

Текстова інформація:
Протягом тижня кількість сонячних днів зросла: у понеділок і вівторок було по 2 сонячні дні, у середу — 3, у четвер — 4, у п'ятницю — 5.

Висновок:

Схеми, графіки, діаграми й тексти — це різні способи подання однієї інформації. Уміння переходити від однієї форми до іншої розвиває логічне мислення, грамотне мовлення та вміння аргументувати.

Проєктні завдання

Ідеї для уроків мови і літератури

МОВНІ ЗАВДАННЯ У ПРОЄКТІ

1. **Уточнення значень** (прорости, життєдайний) → **Мовна лабораторія «Слово під мікроскопом»:** дослідіть походження слів, значення в різних контекстах і створіть мінісловничок з прикладами.
2. **Добір синонімів для опису стану** (радісний, натхненний, захоплений, схвильований) → **Мовний колаж «Палітра емоцій»:** доберіть синоніми до заданого стану, створіть «хмару слів» і складіть 5–6 виразних речень або короткий опис настрою героя.
3. **Побудова спільнокореневих слів** (слово, словесний, словник) → **Словотворча майстерня:** створіть «родину слів» до обраного слова, з'ясуйте значення кожного та вжийте 3–4 слова в мінітексті.

ЛІТЕРАТУРНІ ЗАВДАННЯ

1. **Створення поетичних образів росту** → **Поетична мініатюра «Проростання»:** напишіть невеликий вірш або поетичний опис на тему зростання (рослини, мрії, людини).
2. **Міні-історії своїх рослин (факт + художність)** → **Щоденник моєї рослини:** створіть ілюстровану міні-історію своєї рослини: короткі факти про неї та художній опис (характер, настрій, «голос»).
3. **Персоніфікація об'єктів** → **Живий неживий світ:** підготуйте коротке відео, комікс або есе, у якому неживий об'єкт (крапля, камінь, вітер, річка) «розповідає» про себе від першої особи.

КУЛЬМІНАЦІЯ ПРОЄКТУ — «Історія одного слова»

Суть завдання: створіть есе «Історія одного слова», у якому поєднайте факти, почуття та художність.

Що має містити есе?

- **Факти** — Походження слова, його значення, цікаві історичні відомості.
- **Почуття** — Які асоціації викликає слово? Які емоції пробуджує?
- **Художність** — Образні вислови, метафори, мініісторія, власні роздуми.

Форма презентації (на вибір):

- ✔ книжечка «Моє слово»,
- ✔ відеоролик,
- ✔ постер / інфографіка,
- ✔ онлайн-словник класу.

Місячний проєкт «Речі, які мене оточують»

Досліджуємо звичні речі навколо себе, вчимося бачити в них красу, зміст і натхнення!

Мета проєкту: розвивати спостережливість, збагачувати словниковий запас, створювати зв'язні, образні тексти на основі власних спостережень.

Етапи проєкту (на місяць)

- **1 тиждень** — Дошка настрою (натхнення навколо мене)
- **2 тиждень** — Спостереження за речами (деталі, описи)
- **3 тиждень** — Речі з історією (дослідження, інтерв'ю, факти)
- **4 тиждень** — Підсумковий текст і презентація (есе, мінікнига, виставка)

Старт проєкту: «Дошка настрою»

Це твоя особиста мапа того, що тебе сьогодні надихає.

На розвороті нотатника збери:

- ✓ вирізки з журналів;
- ✓ кольорові плями;
- ✓ слова, цитати;
- ✓ малюнки, символи;
- ✓ шматочки тканини, ниток, наклейок.

Спостереження

Додатково: дорогою додому поміть одну деталь, яку б не помітили інші.

Запиши її в нотатник двома реченнями:

- що ти побачив/ла;
- чому це тебе зачепило.

Об'єднай усі зібрані враження (з дошки настрою та спостереження) у кілька речень, а потім створи невеликий текст (8–12 речень) у зручному для тебе жанрі: замітка, роздум, мініесе, художній опис.

Три питання до свого тексту (самовналіз)

1. Що в моєму тексті якнайкраще передає мій настрій?
2. Які мовні засоби (епітети, порівняння, метафори) допомагають зробити опис виразнішим?
3. Що я дізнався/лася про себе, уважніше спостерігаючи за речами навколо?

Розминка для колег
Вправа «5-4-3-2-1»
Зупиніться на хвилинку, озирніться навколо, прислухайтесь до себе й навколишнього світу.
Занотуйте свої відчуття за формулою «5-4-3-2-1».
Спостерігаємо
Усвідомлюємо
Фіксуємо
Ділимося враженнями
Ваше завдання
5
речей, які я БАЧУ зараз:
4
речі, які я ЧУЮ:
3
речі, які я ВІДЧУВАЮ дотиком:
2
запахи (реальні або уявні):
1
смак:

Проєкт «Речі, які мене оточують»

Вправа «5-4-3-2-1»

Уважно спостерігаємо, описуємо, аналізуємо й творимо текст!

Що це за вправа?

Це коротка практика усвідомленого спостереження, яка допомагає помітити деталі навколо, зосередитися, розвинути уважність і збагачити мовлення.

Запиши у свій нотатник:

- **5** речей, які я БАЧУ зараз;
- **4** речі, які я ЧУЮ;
- **3** речі, які я ВІДЧУВАЮ дотиком;
- **2** запахи (реальні або уявні);
- **1** смак.

Творчі завдання на основі вправи

1. Мініопис «Мій момент»	На основі записів 5–4–3–2–1 створи зв'язний текст (6–8 речень) про те, що ти відчував/ла в цей момент.
2. Фотополювання на деталі	Зроби фото однієї з помічених речей (або намалюй її) і напиши до нього художній підпис (2–3 речення).
3. Словникова майстерня	Добери 5 виразних прикметників, 3 дієслова, 2 метафори для опису однієї з речей. Склади з ними речення.
4. Перетворення формату	Подай свої спостереження у різних формах: список, таблиця, схема, інфографіка → текст.
5. Діалог із річчю	Уяви, що одна з речей із твого списку вміє говорити. Напиши короткий діалог (4–6 реплік) або монолог від її імені.
6. Мікроісторія (креатив)	Створи мініісторію (8–10 речень), у якій поєднай 3–4 відчуття з вправи та зроби висновок: чому ця мить для тебе особлива.

Мовний фокус: повторюємо правила

- **Прикметник:** добір точних і виразних означень.
- **Дієслово:** види, часи, роль у тексті.
- **Складне речення:** поєднання простих (сполучники, розділові знаки).
- **Однорідні члени:** перелік спостережень.
- **Пряма мова:** оформлення діалогу з річчю.

Життєві компетентності, які розвиває вправа:

- Уважність і спостережливість.
- Емоційна саморегуляція.
- Уміння описувати й аналізувати.
- Креативність і самовираження.
- Екологічна свідомість (цінування навколишнього світу).

Підсумок мініетапу: Особистий текст у зручному форматі (есе, замітка, мініісторія) з елементами опису, роздуму й власних вражень.

Творче завдання

Вправа «Фотографія словом»

Створи словесну «фотографію» природи, яку можна побачити, почути й відчути.

Твоє завдання:

- Обери ОДИН об'єкт природи.
- Опиши його в тексті (5–7 речень) так, щоб читачі та читачки могли побачити, почути й відчути його разом із тобою.
- Використай щонайменше три різні канали сприйняття (наприклад: зір + дотик + слух).

Пам'ятай: цей етап не оцінюється. Головне — спробувати!

Обери свій об'єкт природи:

старий пень

калюжа після дощу

перший сніг

колосок пшениці

кора дуба

інший природний об'єкт

Канали сприйняття — підказки для опису:

- **Зір:** колір, форма, світло, деталі
- **Слух:** звуки, шелест, тиша
- **Дотик:** фактура, тепло/холод, м'якість, шорсткість
- **Нюх:** аромат, запах, свіжість
- **Смак:** (якщо доречно) смакові асоціації

План-підказка

(можеш користуватися ним, а можеш писати вільно):

1. Який це має вигляд?
2. Які деталі впадають у вічі?
3. Який звук це видає або яка тиша панує довкола?
4. Яке це на дотик?
5. Який запах має?
6. Які почуття викликає?

Швидка перевірка сенсорності тексту:

- Чи є в тексті яскрава деталь, яку можна побачити?
- Чи є звук або тиша?
- Чи описано дотик, температуру або текстуру (особливість поверхні предмета)?
- Чи є запах або смак?
- Чи зможе читач / читачка уявити цю картину без фотографії?

Інтерактив для колег
Вправа «Речення-іскра: розбуди історію»
Слово-іскра:
ШЕЛЕСТ
Початок речення:
«Я ніколи не думала, що звичайний шелест може розповісти мені про...»
Ваше завдання:
Продовжіть це речення так, щоб народилася маленька історія.
Не шукайте ідеальних слів.
Дозвольте своїй уяві заговорити!
Як може звучати шелест?
1 хвилина
Ш-ш-ш... тихий, спокійний шелест листя
Шурх-шурх... м'який, повільний рух
Шелест-шелест... перегортання сторінок
С-с-ш... легкий рух трави чи колосків
Шурхотить... дотик тканини
Шурр-р-р! поривчастий вітер, сильніший рух

Фонетика в житті
Орфоепія: від правильної вимови — до виразного слова
Що таке орфоепія?
Орфоепія — це система правил правильної, чіткої та виразної вимови звуків, слів і словосполучень.
Навіщо це в житті?
допомагає, щоб нас правильно розуміли;
робить мовлення виразним і переконливим;
потрібна в спілкуванні, публічних виступах, інтерв'ю, медіа, відео, подкастах;
формує культуру мовлення та впевненість у собі.
Практика на слух і в слові: відчуй, почуй, вимови правильно, створи власний текст!
Вправа «Шум осіннього дощу»
Правила вправи:
Пиши без зупинки протягом трьох хвилин.
Не виправляй помилок.
Не закреслюй написане.
Спостерігай за своїми думками, не оцінюючи їх.
Просто записуй усе, що виникає в уяві.
Слово-іскра:
КАП-КАП-КАП
Поміркуй:
Про що розповідає цей звук?
Які образи, спогади, почуття чи історії він викликає?
Якщо не знаєш, що писати, повторюй слово «кап» доти, доки не з'явиться думка.
Вправа «Інтерв'ю з природою»
Розвиваємо емпатію та авторський голос через гру та уяву.
Уяви, що ти журналіст / журналістка, а природне явище — твій співрозмовник.
Напиши дві–три репліки діалогу.
Нехай природа відповідає через звуки або розповідає про них.
Приклад:
— Пане Дощу, чому ви так голосно стукаєте по даху?
— Я не стукаю. Я граю на бляшаному барабані: тра-та-та! Це моя ранкова пісня для хмар.

Дякую за увагу!
Рефлексія
«Мій осінній настрій»
Оберіть листочок, який найбільше відповідає вашим відчуттям після нашої зустрічі, і поділіться одним словом у чаті.
Надихнений / надихнена
З новими ідеями
З приємними емоціями
Із бажанням діяти
Із відчуттям розвитку